

DRVA ŽIVOTA NA OBALNOJ MOZAIČNOJ ŠETNICI U VELOJ LUCI¹

Dinko Radić, Vela Luka
radicdinko1@gmail.com

Odlukom Općinskog vijeća Vele Luke od 9. ožujka 2020.² udruga građana „Likovno stvaralaštvo Vele Luke“ dobila je dozvolu da na pješačkom dijelu obale, prema simplificiranoj skici koju su priložili i sukladno svojim kriterijima, uređuje šetnicu koja se sastoji od međusobno spojenih, tehnikom mozaika ukrašenih ploča. Autori radova su članovi Udruge, ali to nije uvjet jer su pozvani i svi ostali stanovnici, turisti, djeca, sve osobe koje ispunjavaju određene uvjete. U proteklih nekoliko godina na potezu od hotela Korkyra do zgrade Osnovne škole položeno je oko 500 ploča³ s uradcima koji postupno stvaraju jedinstvenu traku širine 90-ak centimetara. Po svemu sudeći taj rad će se nastaviti i u narednom razdoblju. U Udruzi navode da je svaki pojedini uradak „... nečija individualna ideja...“ u koju oni ne interveniraju, ali nisu dozvoljeni motivi „... koji asociraju na političke, vjerske i druge isključive osnove ili promociju“.⁴ Spomenuto je razlog zbog kojeg nismo bili u mogućnosti odrediti zajednički nazivnik, poveznicu među pojedinim radovima, odnosno činilo se je da je upravo nepostojanje zajedničkog nazivnika – zajednički nazivnik.

Nameće se pitanje postoji li među radovima ikakva poveznica, postoji li programski cilj uobičajen

za slične projekte ili je cilj zaista samo slaganje mozaičkih ploča zbog postizanja dužinskog rekorda, kako je to i proklamirano od strane Udruge?

Vrhunac na izradi mozaične šetnice i iskakanje iz dotadašnjeg stereotipnog, linearnog klišeja je postavljanje uratka kružnog tlocrta na obali, u produžetku osi koja Osnovnu školu dijeli na dva simetrična dijela (slika br. 1). Položaj neposredno ispred najznačajnije mjesne odgojno-obrazovne ustanova i arhitektonski najznačajnijeg zdanja u Veloj Luci autora obvezuje na pažljivo biranje i realiziranje motiva za kojeg bi bilo poželjno da je povezan s funkcijom ustanove. U kružnom prostoru promjera oko 2,5 m postavljeno je stablo sa šest snažnih pobočnih grana, nekoliko grančica i sedmom granom koja stremlje prema gore. Stablo ima listove, trnje, a naziru se i dijelovi korijena. Kružni prostor je obrubljen kontinuiranim tropletom koji se sastoji od vrpca crne, smeđe i sive boje. Sa svake strane bočno od Drva položena je po jedna ploča, svaka ukrašena s po 12 ravnih crta nejednake dužine. Uloga im je da rad odvajaju od pozadine te da na taj način naglašavaju njegov središnji položaj. Autor, kipar Ante Marinović, rad potpisuje monogramom i naziva ga Drvo života⁵, a taj pojam svakako ne bi trebalo miješati s biblijskim Drvom spoznaje dobra i zla⁶.

1 Autor ovog priloga nije povjesničar umjetnosti niti likovni kritičar i nema kompetencije ni namjeru osvrtni se na umjetničku ili zanatsku stranu radova.

2 Službeni glasnik Općine Vela Luka, br. 3 (2020.)

3 URL: <https://dalmatinskiportal.hr/zivot/vela-luka-nastavlja-se-postavljanje-mozaika-u-sklopu-projekta-luka-mozaika/77248> (10.2.2021.)

4 URL: <https://hrturizam.hr/luka-mozaika-turisticka-prica-onajduzem-mozaiku-na-svijetu/> (10.2.2021.)

5 Položaj ispred škole primjereniji je za lociranje npr. Drva znanja. U tom slučaju ne bi bilo ni potrebno postavljati pitanja o njegovom značenju.

6 Tada je Jahve Bog rekao: Pogledaj, ljudska bića su postala poput nas, poznavajući i dobro i zlo. Što ako posegnu, uzmu voće sa stabla života i pojedu ga? Tada će živjeti zauvijek! (Postanak 3, 22, NLT).

slika br. 1

Nameće se pitanje postoji li među radovima ikakva poveznica, postoji li programski cilj uobičajen za slične projekte ili je cilj zaista samo slaganje mozaičkih ploča zbog postizanja dužinskog rekorda, kako je to i proklamirano od strane Udruge?

Ponuđeno objašnjenje prema kojem rad, kako navodi Udruga, predstavlja „svojevrstan hommage“ 110 godina staroj zgradi Osnovne škole (Gašpar), ne djeluje uvjerljivo pa je temeljno pitanje koje se nameće je: što je to Drvo života i zašto je upravo taj motiv postavljen ispred Škole? Već površnim

„listanjem“ internetskih stranica postaje jasno da se radi o često korištenom, prдавnom simbolu usvojenom od čitavog niza religija (kršćanska, islamska, slavenska, židovska, iranska, keltska...) te ujedno o motivu poznatom iz raznih europskih, azijskih, afričkih i drugih mitova (Chevalier i Gheerbrant 1983: 130, 628–636). Značenje Drva ili Stabla života je dobro objašnjeno u brojnoj, lako dostupnoj literaturi, i redovito se odnosi na Kozmičko stablo, način na koji su stari narodi simbolički predočavali Svemir. Stablo svojim korijenjem, deblom i vrhom povezuje ktonički, zemaljski i uranski svijet, odnosno tri razine Univerzuma. Da bi živjelo treba zemlju, ali i vodu koja u formi sokova kola njegovim žilama, za fotosintezu su neophodni zrak i sunce pa u sebi objedinjuje sva četiri osnovna alkemijska elementa. Stablo rastom simbolizira neprekidan razvoj, uspinjanje, težnju svjetlosti, a listopadno drveće ukazuje i na ciklus obnavljanja te dugovječnosti, iz ljudske perspektive gledano – i na svojevrsnu besmrtnost.

Simbolizam Stabla života i njegovih elemenata razlikuje se ovisno o pojedinoj kulturi ili religiji, ali u zapadnoj/kršćanskoj tradiciji objašnjenje značenja je gotovo isključivo preuzimano iz židovske religije, njenog mističnog, kabalističkog⁷ učenja o Bogu i svijetu.

Spomenuli smo da je Stablo života metaforički prikaz svemira iz čega proizlazi i analogija s čovjekom, jer svaki je čovjek (mikrokozmos) minijatura preslika univerzuma (makrokozmosa). Ta je pretpostavka, za ezoteričare činjenica, osnova kabalističkog vjerovanja prema kojem je Drvo života prikaz putova emanacije Božjih atributa kroz deset svojevrsnih čvorova - sefirota (REGARDIE 1938; CHEVALIER I GHEERBRANT 1983: 591) koji se nalazu u ljudskom tijelu, a pronicanje u njihovo značenje i međusobnu povezanost vodi prema mističnim spoznajama, dosizanju krajnjeg cilja – uzdizanju na ljestvici duhovnog razvitka i na kraju prijelaz u neku višu sferu egzistiranja. Deset sefirota se može promatrati i kao sedam razina jer četiri sefirota čine tzv. srednji stup, a ostalih šest se dijele na tri lijeva i tri desna te se dobije sedam razina (usporedivo s čakrama).

Brojnim i često međusobno sličnim zapadnjačkim mističnim pokretima, društvima i redovima (Rozenkrojeri, masoni, templari...), koji uglavnom nose pridjevak „okultni“, Drvo života je u središtu zanimanja. Oni u tumačenju značenja redovito zaobilaze kršćansku tradiciju i naslanjaju se neposredno na Kabalu.

Pokušajmo razumjeti značenje dijela pojmova koji se nalaze na našem stablu, izgledom nalik memori (FRUTIGER 1989: 264–265) – svijećnjaku sa sedam krakova, po tri sa svake strane i jednim središnjim. Da bi se naglasila sličnost između stabla i menore ponekad su krakovi svijećnjaka ukrašeni lišćem (CHEVALIER I GHEERBRANT 1983: 663). Simbolizam broja sedam (ISTI: 585–590), prisutan i u daljnjem tekstu spomenutim stablima, vjerojatno je najopširniji i najbolje poznat među simbolizmom svih brojeva. Možda je dovoljno spomenuti da taj broj predstavlja savršenstvo, cjelovitost, dovršenost,

svemir, božansku energiju, spiritualno usavršavanje se odvija kroz sedam stupnjeva, u antičko doba je bilo poznato sedam planeta, sedam je dana u tjednu, u šest + jedan dan je Bog stvorio svijet, u sedam je godina Salomon podigao hram, sedam je pečata itd., itd. Vizualno se broj sedam prikazuje kao trokut iznad kvadrata, odnosno duhovno trojstvo stoji oslonjeno na čvrstom fizičko – duševnom kvadratu.

Brojnim i često međusobno sličnim zapadnjačkim mističnim pokretima, društvima i redovima, koji uglavnom nose pridjevak „okultni“, Drvo života je u središtu zanimanja. Oni u tumačenju značenja redovito zaobilaze kršćansku tradiciju i naslanjaju se neposredno na Kabalu.

Pažnju privlače četiri na stablu ugaono raspoređena pojma. Riječ je temeljnim alkemijskim elementima: zemlji, vodi, zraku i suncu (vatru) čiji međusoban odnos tvori pravilan trapez. Ta četiri elementa kabalisti označavaju židovskim slovima jod, he, vav i još jednom he, a zajedno čine mistično/okultni tetragramaton (četveroslovlje), odnosno Božje ime JHVH.⁸ Uz svaki od elemenata /slova vezuje se određena razina energije. Vatra (jod) je snaga, otac, pokretač, volja, dinamičnost i energija. Voda (he) manifestira ženski princip, forma, pasivnost, ali i plodnost, osjećaji i sl. Zrak (vav) je suštinski spoj prva dva elementa, energije i forme, oca i majke što dovode do nastanka nove kvalitete, pa zrak simbolizira umne i intelektualne procese. Na kraju je zemlja (drugo he), njena odlika je plodnost, ona je među svim elementima jedina opipljiva pa se vezuje uz ljudsko tijelo i njegova osjetila (MASON 2015: 13–14).

⁷ Osnovni pojmovi vezani uz kabalu i kabalizam se nalaze u brojnoj literaturi lako dostupnoj na mrežnim stranicama i u svim bolje opskrbljenim knjižnicama. Kao primjer prilažemo jednu od zanimljivijih stranica: <http://www.masoncode.com/masonry-and-cabala/>

⁸ U ovom tekstu nema potrebe ulaziti u dublje značenje pojedinih pojmova koji se spominju. Svi pojmovi su temeljito objašnjeni kroz brojne natuknice lako dostupne na mrežnim stranicama, raznim rječnicima i enciklopedijama.

Na našem Stablu voda i sunce su u desnom stupu, pri čemu je voda donji pojam, a u lijevom stupu zemlja je donji pojam, a zrak gornji. Između četiri elementa je s više ili manje uspjeha, odnosno bez poštivanja strogih ezoterijskih pravila, posloženo još 29 pojmova. Primjera radi: trpeza, meja, knjiga i sidro, blizu su zemlje (drugo he) jer se odnose na opipljivo, materijalno, a intelektualne kategorije poput: znanje, misao ili oprost potpadaju pod zrak (vau) kojem su bliski pojmovi poput morala i duše čije je mjesto (često) u nižem astralu. Umjetnost, muzika i sloboda pripadaju desnom, aktivnom, solarnom stupu. Pojmovi otac i majka jedini su ugrađeni u deblo (srednji stup) i to pri njegovom dnu. Otac je bliže desnom, solarnom stupu, a majka lijevom pasivnom stupu, neposredno uz zemlju.

Prema učenju Hermesa Trismegistosa (Zorić i Tomašević) prihvaćenom od velike većine okultnih pokreta, a sadržanom u spomenutom tetragramatonu, proces kreacije, spuštanje božanskog u fizički svijet, odvija se od gore prema dole, od spiritualnog prema materijalnom, a sukladno tome su raspoređeni elementi i na našem Stablu života, sunce (vatra) i zrak su gore, a voda i zemlja dolje. Naravno, postoji i obrnut smjer, onaj koji označava (spiritualan) rast i uspinjanje, a on kreće od dolje. Simbolizam boja samo je donekle poštovan, što je, vjerojatno, vezano uz ograničenje mozaične tehnike. Voda je plave boje, sunce je žuto, zrak svijetlo plav, a zemlja crvenkasta.

Ukupan broj pojmova „obješenih“ na drvu je 33. Taj broj nije slučajna jer njegova simbolika u mističnim društvima označava otvorenost, rad za druge i sl., ali i prema masonskom škotskom obredu predstavlja i 33 masonska inicijacijska stupnja. Drugim riječima cjelokupno masonsko znanje, vezano prvenstveno uz simboliku, sadržano je u 33 spomenuta stupnja tj. stepenice.⁹ Uspon po njima predstavlja izgradnju vlastitog unutrašnjeg hrama sazdanog od moralnih načela, a nakon toga i od dosizanja viših ezoterijskih razina. 33 stepenice spiritualnog razvoja nalazimo i na drugim mozaičnim uradcima u Veljoj Luci, npr. čitava staza simbolično

Postavlja se pitanje kojoj vrsti drveća pripada Stablo ispred škole? Više je razloga, prvenstveno ezoterijske prirode, koji upućuju na akaciju (bagrem), a tome u prilog ide činjenica da se upravo bagrem koristi u prigodi kad masoni nastupaju u profanom okruženju. Upotreba akacije snažno upućuje na legendu o Hiramu vezanu uz suštinu masonskog rada.

započinje tablom položenom u visini poslovnice „Atlas“ ukrašenom s 33 međusobno usporedne trake raznih boja i jednom dosta tanjom (?) trakom koja se nalazi između položaja br. 8 i 9. Sličan motiv je i zavojnica s 33 prečke (vis-a-vis Žardina) koja jasno asocira na potrebu spiralnog uzdizanja, što je ponovno asocijacija na 33¹⁰ inicijacijska stupnja škotskog obreda.

Oko Drva života kružno teče obrub od tropleta inspiriran donekle sličnim izgledom obruba slika pojedinih masonskih stupnjeva (Chevalier i Gheerbrant 1983: 320–324, 390–391). U tropletom obrubu ne treba gledati dekorativni element vezan uz pleternu ornamentiku starohrvatske kamene plastike jer bi se to kosilo s proklamiranim načelima Udruge, a i raspored boja je drukčiji. Kružni rub Drva života bliži je Bratskom lancu¹¹ koji povezuje sve ljude, one žive i one druge, ali odabir smeđe i crne boje je – svakako neprikladan (Isto: 610).

Postavlja se pitanje kojoj vrsti drveća pripada Stablo ispred škole? Više je razloga, prvenstveno ezoterijske prirode, koji upućuju na akaciju (bagrem), a tome u prilog ide činjenica da se upravo bagrem koristi u prigodi kad masoni nastupaju u profanom okruženju (M.Đ. 2019; Rogošić 2012: 3–9). Od

9 Broj 33, kao svojevrstan „sveti broj masonstva“, pojavljuje se već stoljećima u svojstvu „šifre“ tajnih udruženja, koja putem tog broja šalju subliminalne poruke javnosti i na neki način (kao u našem slučaju) navješćuju događaje koji se tek imaju zbiti. Vjerojatno najočitiji primjer je Danteova „Božanstvena komedija“, koja se sastoji od tri dijela, a svaki dio sadrži po 33 pjevanja.

10 J. Ratzinger podupire mišljenje kardinala F. Šepera i pritom spominje 33 stupnja masonstva, vidi kod Mužić 2003: 69-70.

11 URL: <http://dekalog.rs/index.php/design/59-bratski-lanac> (2021).

slika br. 2

slika br. 3

slika br. 4

slika br. 5

slika br. 6

akacije je napravljeno svetojhranište Salamonovog hrama i Zavjetni kovčeg, njeni trnovi su jasno vidljivi na našem Stablu, ali tehnika mozaika nije dozvoljavala prikazivanje specifičnog perastog rasporeda listića na grančici, čestog kod mnogih podvrsta ovog stabla.¹² Upotreba akacije snažno upućuje na legendu o Hiramu vezanu uz suštinu masonskog rada.

Jedno od pitanja koja se neminovno nameću vezano je uz mogućnost da je autor inspiraciju za rad našao u nekom od internetskih bespuća, u nekoj od ezoterijskih publikacija ili na neki drugi način pa se je Drvo života, uz prilagođenu velolušku terminologiju, slučajno našlo u kružnici ispred škole. Takvu pretpostavku je potrebno odbaciti već zbog jednostavne činjenice da se radi od jednom od više na simboličkoj razini istovjetnih Drva života prema nekom nama nepoznatom redu implementiranih po mozaičkoj stazi. Svima im je zajedničko to da na autoru svojstven način prikazuju Drvo, uglavnom sa sedam glavnih grana, a taj trend se donekle može slijediti i kod korijena.

- Prvo Drvo života u nizu, promatrajući stazu od Škole prema hotelu Korkyra nalazi se samo nekoliko metara sjevernije od središnjeg (kružnog) Drva života (slika br. 2). U pravokutnoj podlozi obrubljenoj kružnom bordurom je stablo s dvanaest grana složenih u sedam dijelova krošnje, a i korijen je razgranat u sedam dijelova. Rad je potpisan inicijalima NF.

¹² Možda je kao predložak korištena ilustracija priložena uz rad M. Đ. 2019.

- Naredno Drvo života (slika br. 3) nalazi se vis-a-vis ulaza u Žardin, prikazano je krajnje jednostavno. Rad se svodi na shematiziran prikaz debla s, vjerojatno, sedam grana. Rad nije potpisan.

- Slijedi Stablo (slika br. 4) oblikovano kontinuiranom trakom, potpisano nama nerazumljivim piktogramom. Sastoji se od sedam grana, po tri u lijevom i desnom stupu te jednu koja stremi prema gore. Deblo je krajnje shematizirano i približuje se načinu na kojem kabalisti prikazuju Drvo života. Lijevi, desni i srednji stup su izvedeni različitim bojama. Zanimljivo je uočiti sličnost ovog uratka s masonskim privjeskom u obliku Drva života (B.R. 2012: 4).

- Nedaleko od prethodnog je nepotpisano Drvo života (slika br. 5) sa sedam grana, vrhom te korijenom koji se također sastoji od sedam dijelova. Krošnja nalikuje paunovom repu sa „stotinu očiju“. Deblo je izvedeno od tri niza usporedno složenih mozaičkih tesera.

- Zadnje u nizu je stablo masivnog debla (slika br. 6), potpisano inicijalima RTL i MN. Ističe se korijenom od sedam dugih i razgranatih dijelova te krošnjom koja se sastoji od više, možda četiri snažne grane. Rub je uokviren kontinuiranim motivom pasjeg skoka.

Postavlja se pitanje je li moguća slučajnost da se jedan motiv slučajno varira šest puta? Je li šetnica tek egzoterična dekoracija nastala slaganjem mozaičnih ploča s raznim temama i motivima, bez posebnog plana ili programa? Stoji li u pozadini, ipak, određeni vrijednosni sustav koji Udruga interno zagovara, ali ne proklamira javno? Vjerujemo da će ova, ali i mnoga druga pitanja još dugo ostati bez odgovora, a do tada autor ovog kratkog priloga je osobno zadovoljan što u Veloj Luci i njenoj okolini, može uživati u dešifriranju ezoterijskih simbola (klepsidre, oči Velikog Graditelja, ruke koje prisvajaju s očima koje gledaju...) koji iskaču iz kakofonije boja, oblika i motiva razvučenih duž šetnice. Međutim, nabacivanje hrpe simbola bez jasno izražene poruke slabi njihovu učinkovitost i nalikuje pomalo benignoj, banalnoj dječjoj igri.¹³

¹³ Ukoliko nekog zaista zanima okultni misticizam, dovoljno je malo temeljitije „prošetati“ mrežnim stranicama, ali takve udruge tj. društva se zasigurno ne reklamiraju mogućnošću oglašavanja na javnim površinama.

Je li moguća slučajnost da se jedan motiv slučajno varira šest puta? Je li šetnica tek egzoterična dekoracija, bez posebnog plana ili programa? Stoji li u pozadini, ipak, određeni vrijednosni sustav koji Udruga interno zagovara, ali ne proklamira javno?

Umjesto smiješnih parola: „naš je najduži“ ili „mozaici su naše meje“ Udruga bi mogla proklamirati nove ciljeve poput: „Sadimo akacije na opožarenim površinama“ ili „Sudjelujte u radu radionice mozaika Akacija 2022“. Vjerojatno bi od te akcije i turističko gospodarstvo imalo neku korist. Naravno, đaci, studenti, turisti, namjernici, svi manje važni u radu mozaične radionice – i dalje mogu raditi svoje uratke s ciljem da jednog dana mogu potomcima (ili samom sebi) pokazivati – otisak vlastitih iluzija na V.L. rivi.¹⁴

Literatura

- Chevalier, Jean & Gheerbrant, Alain. *Rječnik simbola*. Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1983.

- Frutiger, Adrian. *Signs and Symbols, Their Design and Meaning*. London: Studio Editions, 1989.

V.S. „Malo o tajni, tajnovitosti i još po nečemu“. *Mason - nezvanični glasnik balkanskih slobodnih zidara*, br. 1 (2013.), str. 21–22. URL: http://www.slobodnozidarstvo.org/uploads/23429/documents/Mason_1.pdf (26.5.2021.)

- „Evandjelje po Jovanu ‘...fabula Christi’“. *Mason - nezvanični glasnik balkanskih slobodnih zidara*, br. 7 (2015.), str. 6-16. URL: http://www.slobodnozidarstvo.org/uploads/23429/documents/Mason_7.pdf (8.5.2021.)

- M.Đ. „Mistična i simbolična biljka masonerije“. *Sirijus*, br. 18-2 (2019.). URL: <http://sirijus.rs/18-2-akacija-misticna-i-simbolicna-biljka-masonerije/>(preuzeo 23.5.2021)

- Gašpar, Jurica. „Luka mozaika - Likovno stvaralaštvo Vele Luke“. URL: https://morski.hr/2021/02/12/luka-mozaika-likovno-stvaralastvo-vele-luke/?fbclid=IwAR3YBUKdpmhCr_rAodrPlfyBX0nmPzjbR-mT16AVKWsxOFZ4SXYznx2W0 (8.5.2021.)

- Mužić, Ivan. *Smisao masonstva*. Split: Naklada Bošković, 2003.

- Regardie, Israel. *The Middle Pillar*. Chicago: Aries Press, 1938.

- B.R. (Branko Rogošić). „Mistika i simbolika akacije“. *Akacija - interni glasnik prave i potpune slobodnozidarske lože Sloboda osnovane na or Beograd*, br. 1 (2012.), str. 3–9. URL: <https://www.academia.edu/37542262/> (5.2.2021)

- Zorić, Snježana & Tomašević, Ivan. „Corpus hermeticum – Mudrost Hermesa Trismegistisa“. *Nova Akropola – za boljeg čovjeka i bolji svijet*. URL: <https://nova-akropola.com/kulture-i-civilizacije/religije-i-kultovi/corpus-hermeticum-mudrost-hermesa-trismegistosa> (8.5.2021.)

¹⁴ Bilo bi lijepo kad bi u brošurama Udruge bili predstavljeni i neki drugi mozaični uradci, npr. Oko Velikog Graditelja položeno neposredno ispred rimokatoličke kapele na predjelu Vranac, posvećene sv. Nikoli putniku, zaštitniku pomoraca i putnika.